

AUTISMISPEKTRIN KEHITYSHÄIRIÖIDEN TUTKIMUSMENETELMÄT

*Marja-Leena Mattila
Lastentautien erikoislääkäri
Lastenpsykiatrian klinikka
Oulun yliopistollinen sairaala*

21.4.2009

AUTISMISPEKTRI

1. Poikkeava ja/tai puutteellinen sosiaalinen vuorovaikutus
2. Poikkeava ja/tai puutteellinen kommunikaatio
3. Rajoittunut, toistava, stereotyyppinen käyttäytyminen, rajoittuneet mielenkiinnon kohteet

Esityksen sisältö

Seulontalomakkeita

Autism Spectrum Screening Questionnaire = ASSQ

Social Communication Questionnaire = SCQ

Social Responsiveness Scale = SRS

Diagnostisia instrumentteja

Autism Diagnostic Interview - Revised = ADI-R

Autism Diagnostic Observation Schedule = ADOS

Viralliset suomenkieliset käännökset

Autism Diagnostic Interview - Revised = ADI-R

Autism Diagnostic Observation Schedule = ADOS

Social Communication Questionnaire = SCQ

Social Responsiveness Scale = SRS

Copyright © Dansk psykologisk Forlag

=> Ei voi monistaa!

=> Jokaiselle tutkittavalle ostetaan omat tutkimuslomakkeet

www.dpf.dk ja salg@dpf.dk

Viralliset suomenkieliset käännökset

Suomenkielisistä käännöksistä vastaavat:

Autismia ja Aspergerin oireyhtymää tutkivan työryhmän jäsenet
Oulun yliopistollisen sairaalan lastenpsykiatrian klinikasta:

Lastentautien erikoislääkäri Marja-Leena Mattila

Psykologi Katja Jussila

Psykologi Sanna Kuusikko

Lastenpsykiatrian professori Irma Moilanen

ASSQ

Autismispektrin seulontalomake
(Autism Spectrum Screening Questionnaire)

Ent. Aspergerin oireyhtymän seulontalomake

Kehitetty Ruotsissa: Ehlers, Gillberg et Wing, 1999

ASSQ

27 kohtaa x 0-2 pistettä/kohta = 0-54 pistettä

0 = ei pidä paikkaansa

1 = pitää jossain määrin paikkansa

2 = pitää paikkansa

Seulontarajat Ruotsissa: opettajan arvio 22 pistettä
vanhempien arvio 19 pistettä

Virallinen suomenkielinen käännös

Vapaasti käytettävissä, maksuton lomake (ei
copyrightiä)

Validointi Suomessa: Mattila et al., submitted

Sekä opettajien että vanhempien arviointi

Muita seulontalomakkeita

Sosiaalisen kommunikation kyselylomake
= Social Communication Questionnaire (SCQ)

Sosiaalisen vastavuoroisuuden arviointilomake
Social Responsiveness Scale (SRS)
= ent. Social Reciprocity Scale

ADI-R

Autism Diagnostic Interview – Revised

= Autismin diagnostinen haastattelu - uudistettu versio

Haastatteluprotokolla ja algoritmit suomenkielisiä

Manuaali ja Harjoitus-DVD englanninkielisiä

Haastattelumenetelmän kehittäjät:

Ann Le Couteur, Catherine Lord, Michael Rutter

Haastattelijakeskeinen, puolistrukturoitu, standardoitu
haastattelumenetelmä

ADI-R

Alkuperäinen 1989 \Rightarrow Uudistettu versio 1994 \Rightarrow
Uudistettu versio 2003 (\Rightarrow suomenkielinen versio)

Diagnostinen algoritmi kehitettiin vuoden 1994
versioon

Diagnostinen algoritmi perustuu kansainvälisiin
tautiluokituskriteeristöihin: ICD-10 ja DSM-IV

Diagnostinen algoritmi autismille ja autismspektrille

HAASTATTELUPROTOKOLLA:

1994: 111 kohtaa

2003: 93 kohtaa (= nykyinen ADI-R)

ensisijaisesti fokusoidaan kolmeen käyttäytymisen pääalueeseen:

- vastavuoroinen sosiaalinen vuorovaikutus
- kieli/kommunikaatio
- rajoittuneet, toistavat ja stereotyyppiset käyttäytymismallit ja rajoittuneet kiinnostuksen kohteet

HAASTATTELUN RAKENNE:

1. Taustatiedot tutkittavasta ja hänen perheestään yms.
2. Johdantokysymykset: yleiskuva tutkittavasta
3. Varhaiskehitys
4. Kielen/muiden taitojen oppiminen ja menetys
5. Kieli ja kommunikaatio
6. Sosiaalinen kehitys ja leikki
7. Kiinnostuksen kohteet ja käyttäytyminen
8. Yleinen käyttäytyminen yms.
9. Yhteenveto

ADI-R

Haastattelun kesto 3-4 tuntia

Haastateltavan on tunnettava tutkittava henkilö hyvin

Haastattelijan tulee tuntea menetelmä hyvin

Haastattelijan tulee tuntea autismspektrin diagnoosit

Haastattelijan tulee tuntea jokaisen käsiteltävän kohdan sisältö (esim. ”Kiinnostuksen ilmaiseminen osoittamalla”)

Haastattelijan tulee tuntea koodaukset tarkoin

ALGORITMIT:

Haastatteluprotokollan iteimeistä annetut koodit muunnetaan algoritmipisteiksi

5 eri algoritmia

-- kolmelle eri ikäryhmälle

-- Diagnostiset algoritmit: 2 kpl

-- Nykyisen käyttäytymisen algoritmit: 3 kpl

Algoritmeissa käytetään 29 - 42 itemin pisteitä

ADI-R

Saadaan kattava tieto autismin ja autismispektrin kehityshäiriöiden diagnosointia varten

Tutkittava henkilö voi olla lapsi tai aikuinen

Erotaa hyvin autistiset ei-autistisista kehityshäiriöistä
2 v 0 kk kehitysiästä alkaen

Algoritmi poimii valtaosan Asperger-diagnooseista, erityisesti kouluikäisistä (Gilchrist et al., 2001)

Vähempioireisille autismispektrin kehityshäiriöille (broader phenotypes) ei välttämättä ole riittävä tutkimusmenetelmä, erityisesti alle kouluikässä tehtynä, mutta saadaan erittäin hyvä strukturoitu anamneesi, joka auttaa diagnostiikassa

ADI-R

Validiteetti- ja reliabiliteettitutkimukset (Lord et al., 1994; Cox et al., 1999)

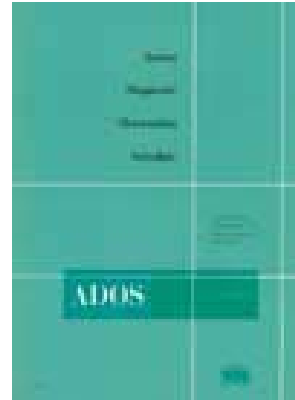
Validi 2 v 0 kk kehitysiästä alkaen, mutta voidaan käyttää kehitysiältään alle 2-vuotiaillekin

Algoritmien luotettavuus 2 v 0 kk kehitysiästä alkaen

Autististen piirteiden havaitseminen vaikeaa alle 1,5-2-vuotiailta, koska on vaikea erottaa, onko kyse yleisestä kehitysviiveestä vai autismista (esim. mielikuvitusleikki)

ADOS

Autism Diagnostic Observation Schedule
= Autismin diagnostinen havainnointimenetelmä

Moduulien havainnointi-/koodauskirjaset suomenkielisiä
Manuaali ja Harjoitus-DVD englanninkielisiä

Menetelmän kehittäjät:

Catherine Lord, Michael Rutter, Pamela Di Lavore, Susan Risi

ADOS

Standardoitu, puolistrukturoitu, interaktiivinen menetelmä

Pyrkimyksenä luoda tutkittavalle sosiaalisia tarpeita ja paineita tiettyyn käyttäytymiseen

Tutkimuksen kesto 30-45 min.

ADOS

STANDARDISOINTI:

- tehtävät ja aktiviteetit
- materiaalit: välineistö
- tutkimuksen tekijän käyttäytyminen
- tarkkailtavat käyttäytymisen alueet
- käyttäytymisen koodaus
- diagnoosiin pääsy = algoritmit
- tutkimuksen tekijän kouluttaminen
- tutkimuksen tekijän reliabiliteetti

ADOS

MODUULIT: Havainnointi-/koodauskirjaset suomenkielisiä

Moduuli 1

Preverbaali/yksittäiset sanat, ei lausetason puhetta

Moduuli 2

Lausetason puhe, mutta ei sujuvaa puhetta

Moduuli 3

Sujuva puhe - lapsi/nuori

4-vuotiaan tasoisesta (puheilmaisu)

16-vuotiaaseen asti

Moduuli 4

Sujuva puhe - nuori/aikuinen

MODUULIEN 1/2 JA MODUULIEN 3/4 VÄLISET EROT

Moduulit 1 ja 2:

hauska lapselle

enemmän aktiviteettiorientoitunut, tarvitsee huonetilan

saa lapsen olon mukavaksi

pidetään kiinni lapsen tahdista, jotta saataisiin paras suoritus

vanhempi läsnä

Moduulit 3 ja 4:

vähemmän viihteellinen

enemmän puheorientoitunut, pöydän äärellä

selkeämmin luonteeltaan kliininen/arvioiva

vanhempi ei läsnä

ADOS

ALGORITMIT

Diagnostinen algoritmi jokaiselle moduulille:
perustuu kansainvälisiin tautiluokituskriteeristöihin:
ICD-10 ja DSM-IV

Algoritmirajapisteet autismille ja autismspektrille

ADOS

RELIABILITEETTI

- DiLavore et al., 1995

VALIDITEETTI

- Lord et al., 2000

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

1. Yleistä

- Materiaali tilataan osoitteesta **www.dpf.dk**
- Yhdessä: ADI-R = anamneesi + ADOS = status
- Suomenkieliset tutkimuslomakkeet jokaiselle tutkittavalle: ADI-R-haastatteluprotokolla ja algoritmit sekä soveltuvan ADOS-moduulin havainnointi-/koodauskirjanen

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

1. Yleistä:

- Englanninkieliset manuaalit ehdottomia
- Englanninkielinen ADI-R-haastatteluprotokolla (1 kpl) suositeltava
- Englanninkieliset Harjoitus-DVD:t
- ADOS-välineistö (välttämätön)

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

KIT

- ADOS-välineistö
- Manual
- 16 havainnointi-/koodauskirjasta (4 kpl/moduuli)
- muovilaatikossa, jossa kahvat

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

2. ADI-R:n ja ADOS:in käyttäjän koulutus ja työkokemus

- Koulutustaustaa/ammattia ei ole määritelty: lääkäri, psykologi, muut ammattiryhmät
- Pitää EHDOTTOMASTI olla kliinistä autismitietämyksestä, niin että ymmärtää, mitä autismi/autismispektri tarkoittaa
- Kliinisestä haastattelukokemuksesta on hyötyä

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

3. Kliinisessä käytössä

- Harjoitus-DVD-pakettien avulla opetellaan instrumenttien käyttö
- DVD-harjoittelun jälkeen ADI-R:ää ja ADOS:ia voi käyttää kliinisessä työssä
- Clinical training -kurseja suositellaan kliinistä käyttöä varten erityisesti, jos ei ole autismikokemusta (www.dpf.dk)
- Inter-Rater Reliabiliteettia (= IRR) ei tarvita kliinistä käyttöä varten, mutta IRR on suositeltava

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

4. Tutkimuskäytössä

- Ennen tutkimuskäytön aloittamista:
 - koulutus ehdoton: harjoituskurssi (research training course)
 - Inter-Rater Reliabiliteetit (= IRR) ehdottomia
 - Tietoa osoitteesta: **www.dpf.dk**
- ADI-R- ja ADOS-datan analysointi:
 - datan analysoija: ei tarvitse käydä harjoituskursseja eikä suorittaa IRR:iä, mutta pitää ehdottomasti ymmärtää, mitä instrumentit mittaavat

ADI-R ja ADOS: kuka voi käyttää ja miten käytetään

5. IRR

- ADI-R
 - algoritmi (29-42 itemiä): 90% oikein
 - koko lomake (93 itemiä): 90% oikein
 - toisen tekemän haastattelun pisteytys sekä oma haastattelu & pisteytys
- ADOS
 - algoritmi 1/2 ja algoritmi 3/4: 80% oikein
 - koko moduuli 1/2 ja koko moduuli 3/4: 80% oikein
 - toisen tekemän tutkimuksen pisteytys sekä oma tutkimus & pisteytys

ADI-R:n ja ADOS:in haasteita Suomessa

Koulutus = training-kurssit/research training -kurssit

Suomalaisia kouluttajia tarvitaan

Tutkimuskäytössä Inter-Rater Reliabiliteetti = IRR

Validointi Suomessa

21.4.2009

Autismispektrin kehityshäiriöiden tutkimusmenetelmät

Kiitos